

Åbydammen runt

I september 2016 fick min man Lars och jag följa med Sven Almqvist på en vandring runt Åbydammen. Det visade sig att Sven hade mycket intressant att berätta om olika företeelser som funnits runt sjön. Mycket av den kommande texten bygger på Svens berättelser men även andra har bidraget.

Karta över det aktuella området.

Sjön Åbydammen

När jag tittar på kartan tycker jag sjön mest liknar ett litet grodyngel och det är ingen stor sjö i verkligheten heller. Den är ca 1½ kilometer lång och drygt 200 meter på det bredaste stället, mitt för badplatsen. Genom sjön rinner ån som i södra änden närmast kommer från Anders-
torps- och Sjöbrodammarna. I den nordvästra delen rinner ån ut och passerar sedan Östra Åtorp, där toffelfabriken låg en gång, och vidare till Kvarndammen. Vid det norra utloppet finns dammluckor som än idag kan reglera vattennivån i ån. Det var Kvarnen som hade vattenrättigheterna och reglerade vattnet efter vilket behov de hade. Detta påverkade driften vid toffelfabriken, som vid några tillfällen fick slå igen, därför att de inte fick tillräckligt med vatten till sin turbin. Åbydammen har också hetat Byggesdammen.

Vinteraktiviteter

Finnerödjaborna har under årens lopp varit flitiga användare av sjön både sommar- och vintertid. Under 1930-, 40-, 50- och 60-talen spelades det bandy på Åbydammens is. Var själv där på 50-talet när det spelades matcher. Vi är många ungar från Finnerödja som lärt oss åka skridskor på dammen.

Ungdomar på Åbydammens omkring 1930. Linnea Ström, Alsy Fredberg, Helmer Ström, Åke (Sko-Åke) Johansson, Georg Forsell, Sigurd Fredberg, Elof Bengtsson, två okända, Gösta Bengtsson. Foto från Finnerödjaalmanackan 2003.

Finnerödjas bandylag 1938. Okänd fotograf.

Finnerödja IF:s bandylag 1949. Stående från vänster: Alf Almqvist, Gustav Persson, Allan Gardell, John Johansson, Karl-Erik Johansson, Olle Gustavsson. Knästående från vänster: Karl-Henrik Karlsson, Rolf Einarsson, Yngve Svensson, Per Karlsson, Sven Almqvist.

Foto från Finnerödjaalmanackan 2007.

Bandymatch mellan Finnerödja och Älgårås 1950. Foto Sven Almqvist.

Före frysboxarnas tid var det en del som sågade upp stora fyrkantiga isblock på sjön. Blocken kördes hem med häst och släde och "bäddades" ner i rikligt med sågspån. Några som hade egna isdösar var Bertil Sjöstedt ägare till kiosken, Bröderna Gustavsson ägare till Gustavssons chark och Knut Forsell ägare till läskedrycksfabriken.

Här levereras isblock från Åbydammen till Knut Forsell på Tivedsvägen 17. Okänd fotograf.

1963 anordnade Finnerödja IF tillsammans med några andra klubbar Finntöreloppet för första gången. Det var ett skidlopp som gick mellan Finnerödja och Töreboda och starten skedde antingen på isen eller på gärdet ovanför badplatsen beroende på hur tjock isen var. När starten gick på isen åkte de upp vid skjutbanan i södra änden på sjön, fortsatte rakt över landsvägen och sedan vägen upp mot Nolgården. Vid start på gärdet blev det en delvis annan sträckning den första biten.

Starten för Finntöreloppet har gått på Åbydammens is. Okänd fotograf.

1968 gick starten på gärdet ovanför sjön. I bakgrunden, bakom det vänstra vita huset, syns gården Åby. Okänd fotograf.

På vintrarna körde Domänverket timmer, som avverkats på andra sidan sjön, tvärs över isen med häst och släde. Ekipagen körde upp från isen bakom gården Åby och fram till landsvägen mot Tived. Där lastade man av lasset intill gärdeskanten. Sven Almqvist mindes att två av timmerkörarna var Ernst i Åna och Ivar i Ersgård.

Badplatsen

Badbrudar och en badpojke från 1935. Systrarna Gerda, Astrid och Litzi Sjöstedt från Östra Åtorp tillsammans med Gerdas son Lennart. De två flickorna längst till höger är okända. Okänd fotograf.

Stående: Ing-Britt Almqvist. Sittande Rolf och Sven Almqvist och Lennart Sjöstedt. I bakgrunden syns gårdet som finns nämnt i texten nedan. Kortet från slutet på 1930-talet. Fotot tillhör Sven Almqvist.

Åbydammen har varit en populär badplats sedan lång tid tillbaka. På 1930-talet fanns det bara en smal stig från landsvägen ner till badet. På höger sida om stigen låg en kohage och på vänster sida ett gärde. Kohagen sträckte sig nästan ända ner till vattnet, det var bara några meter strand och gräsmatta mellan badet och stängslet. Sven Almqvist berättade att om man inte tänkte sig för utan la kläderna intill staketet så hände det att kossorna tog kläderna. I skogskanten bortanför hagen hade Allan Gustavsson, som bodde i Åby, satt upp en stång mellan ett par träd. På stängen hade han satt fast romerska ringar och en trapets som träningssugna kunde använda sig av. Allan själv var en flitig idrottsutövare.

I skogskanten satt förr träningsredskap. Foto Sven Almqvist.

På 1950-talet hängde brandkåren upp sina slangar på tork vid badplatsen, när de hade återvänt från en utryckning. Det var en lång träställning som slangarna hängdes över. Ställningen stod i kanten på gårdet.

Simskola

I oktober 1952 fick Folkskolestyrelsen ett anslag på 1 400 kr som skulle gå till simskoleverksamhet. De första bryggorna snickrade Arne Sjöstedt ihop våren 1953. Han höll till utanför uthuset vid Östra Åtorp. Jag minns att bryggorna var grönmålade. När de var färdiga fraktades de med lastbil till sjön. På den tiden kopplades tre bryggor ihop och lades ut till höger om den lilla sandstranden. De första metrarna fick man gå på en bred spång för att nå bryggan. Mitt emot denna långa brygga låg en flytbrygga 25 meter bort. Den kunde man bara nå genom att simma dit. Numera ligger bryggorna i form av ett U i vattnet.

Det måste vara tusentals Finnerödjabarn som lärt sig simma i Åbydammen. År 1957 var 70 barn anmälda och simlärare var Britta Westerlund - Ohlby. Britta var lärare i skolan så många av barnen kände henne väl. Om sommaren var solig och varm gick det lätt att lära sig simma men vissa regniga somrar kunde det vara + 15 grader i vattnet. Då gick bara de modigaste i. Eftersom Åbydammen är en grund sjö fick de ungdomar som skulle ta kandidaten eller magistermärken åka till Aspa vid Vättern när det var dags för hopp från tre meter. Själv var jag för feg för att hoppa så jag fick nöja mig med silvermärket och simborgarmärket. Höjdpunkten på simskolan var givetvis avslutningen då nytaga simmärken delades ut och "kandidater" och "magistrar" promoverades med pil- respektive eklövskransar. Under flera år kom simlärarna hem till oss och hämtade pilkvistar från vår stora pil till kandidaternas kransar. Simskola bedrevs periodvis även vid Herrgårdsfallet i Skagern och vid Sågkvarn i Unden.

Badplatsen med den U-formade bryggan år 2016. Gärdet där brandslangarna hängde på tork låg i vänster bildkant. Foto Gunn Sjöstedt.

Bo Sterner tillsammans med okänd simlärare och simskoleelever med omklädningshytterna i bakgrunden. Foto Arne Sjöstedt.

1957 var rektor Bo Sterner den som promoverade kandidater och magistrar.

Nypromoverade elever samlade på bryggan i Åbydammen. Foto Arne Sjöstedt.

Den gamla flytbryggan.

1959 tog Lars Sphann, Tord Eriksson och Leopold Hjalmarsson magisttermärket. Promotor var folkskollärare Gunnar Carlbo och simlärare Ulla Börgezon från Lidköping.

Simskola vid Åbydammen 1970-talet.

Simskola vid Åbydammen 1980. Foto Kjell Abrahamsson.

Finnerödja Såg- och Träindustri AB

I december 1945 bildades sågverksbolaget Finnerödja Såg- och Träindustri AB. I bolaget ingick Martin Johansson, hans son Verner Martinsson och Allan Gustavsson. Eventuellt kan ett par till ha varit med i bolaget men det är de trenamngivna som drev verksamheten till en början. Driften kom igång våren 1946. Sågverket låg några hundra meter söder om badplatsen på höger sida om Tivedsvägen och intill Nolgårdsvägen.

Sågverket med minkfarmen i bakgrunden. Till vänster vägen mot Tived. Okänd fotograf.

FÖRSÄLJNING AV

SÅGADE TRÄVAROR

Finnerödja Såg- & Träindustri

Tel. 66

Annons från 1950.

Finnerödja Såg & Träindustri AB

**köper sagtimmer och skog på rot. — Säljer sågade och
hyvlade trävaror samt byggnadsmaterial.**

Telefon Finnerödja 66.

Annons från 1951.

Som framgår av annonsen ovan sålde man sågade och hyvlade trävaror samt byggnadsmaterial. Man köpte även timmer och skog på rot. Maskinparken bestod i slutet på 1940-talet av en bandsåg, en cirkelsåg, en kapsåg, ett kantverk, en justeringssåg och en hyvelmaskin.

Sågverket sett från Nolgårdsvägen. Okänd fotograf.

AB Finnerödja Såg & Träindustri
FINNERÖDJA

Brevhuvud

Finnerödja Såg sålde även eldningsolja. 1960 levererade företaget olja från Shell till kiosk-innehavare Bertil Sjöstedt.

AB SVENSKA SHELL
LIDKÖPING
Kvarngatan
TELEFON: 222 65

Leveranssedel Nr **050165**

Fakturerings- och leveransadress

Fakturanummer
363211

Finnerödja Såg
Herr Bertil Sjöstedt
Kronvägen 1
311 Finnerödja

4272019 181 36 1960 302375 157 C1

Beställt 9,000 liter THERMOSHELL	Egen bil ☐	Lejd bil ☐	Transportör 6191
--	--------------------------------------	--------------------------------------	---------------------

Leveransanvisningar

Lastat liter	Last kontroll Sign.	Retur kvantitet liter	Last kontroll Sign.
-----------------	------------------------	--------------------------	------------------------

Den tankbil som levererat Thermoshell enligt denna leveranssedel är utrustad med kvittostämpplingsmätare, som markerar exakt den kvantitet som levererats till Er.
Mätaren är godkänd, justerad och plomberad av Kungl. Mynt- och Juvelersverket.

Kontrollnummer efter leverans 007	Levererad kvantitet i liter (Mätarställning efter leverans)
Kontrollnummer före leverans 006	Mätarställning före leverans 003461

Ovanstående kvantitet Thermoshell mottagen 10 1960

B. Sjöstedt
underskrift

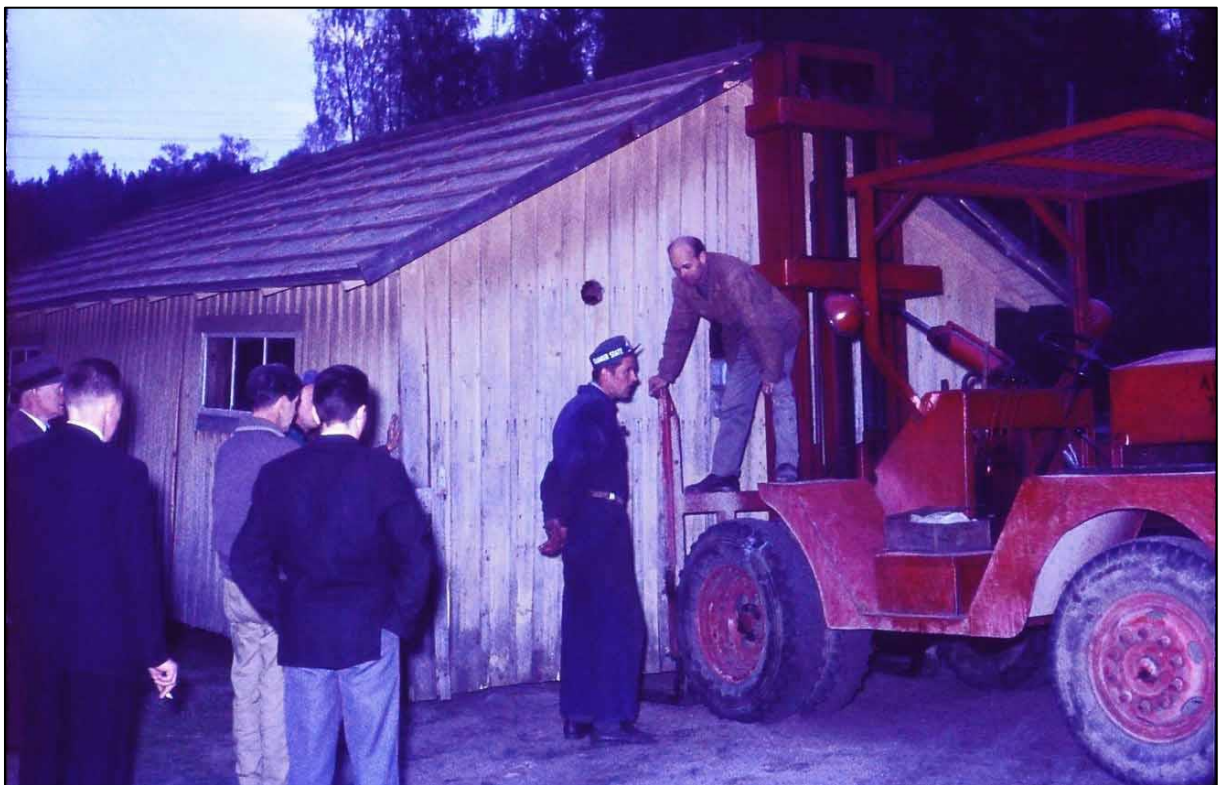
Thermoshell
-eldningsoljan med garanti

Leveranssedel från 1960.

När den nya brandstationen stod färdig 1963 köpte Verner Martinsson det gamla brandbilsgaraget och flyttade det till sågen.

*Det gamla brandbilsgaraget flyttas från samhället till sågen med hjälp av en lastbil.
Foto Arne Sjöstedt.*

*Garaget ställs på plats. På trucken står sågverksägaren Verner Martinsson.
Foto Arne Sjöstedt.*

År 1964 beviljades bolaget kommunal borgen för ett amorteringslån på 75 000 kr. Martinsson tänkte utvidga rörelsen och börja bygga sportstugor. Om det blev några stugor byggda vet jag inte. I slutet på 1960-talet sålde Verner Martinsson sitt företag till Beijer.

Minkfarmen

År 1945 startade Paul Johansson en minkfarm utanför Finnerödja. Den låg några hundra meter söder om Åbydammens badplats på höger sida om Tivedsvägen, granne med sågverket. Paul Johansson hade innan starten av minkfarmen sysslat med en del annat. Under 1930-talet drev han en lådfabrik på Kronkajen och innan dess hade han en egen droska. Det finns mer att läsa om lådfabriken i avsnittet om Kronkajen. Paul Johansson avled 1957 och då tog sonen Åke Johansson över verksamheten. Samma år började Åke bygga en villa intill minkfarmen och familjen flyttade dit året efter. Det är Åkes dotter Inga-Lill Zetterlöf som försett mig med kort och information om minkfarmen.

I det vita huset till vänster tillredde man maten till minkarna, i mitten syns några av längorna med minkburar och bakom dem taket på fryshuset. Till höger familjens villa. I förgrunden vägen till Nolgården. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

I det vita huset som låg alldeles intill vägen tillredde man maten till minkarna. Kosten bestod av kött, fisk, mjöl och vitaminer. Köttet hämtades från slakteriet i Hova. Fisken och köttet maldes och sedan hällades alla ingredienser i en blandare. I samma byggnad pälsade man av minkarna, det vill säga man flådde djuren och tog ur inälvorna. Det arbetet skedde i november och december. Skinnen skrapades rena och hängdes på tork på ”tanor” i den vita byggnaden. När villan stod färdig skedde torkningen i ett av husets källarrum. I villans källare fanns även ett personalutrymme. Till vänster om bostadshuset låg ett litet fryshus. Där frös man in kött och fisk som skulle bli till minkmat.

Minkfarmare Paul Johansson. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

Sonen Åke Johansson. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

Minkfarmen i Finnerödja hade som mest ca 1000 djur samtidigt. I en gammal tidningsartikel berättar Åke för reportern att den svarta standardminken är den som är mest efterfrågad, där-
efter kom den pastellfärgade och minst eftertraktad var den ljusa minken. Åke hade även kors-
sat den svarta arten med den ljusa och fått fram en svart mink med ljusa ränder i huvudet.
Korsningen kallade Åke Johansson för sputnik. Skinnen skickades med tåg till Stockholm där
de såldes på skinnauktioner. De finaste skinnen gick till utställningar. Åke och hans fru Viola
fick många priser för sina fina skinn. Paret Johansson förde ett kartotek över alla sina djur där
de bland annat noterade kön, ålder och kvalitén på skinnen.

En del av minkfarmen med fryshuset snett upp till höger. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

Åke och Viola i arbete med minkarna. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

En svart mink på rymmen. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

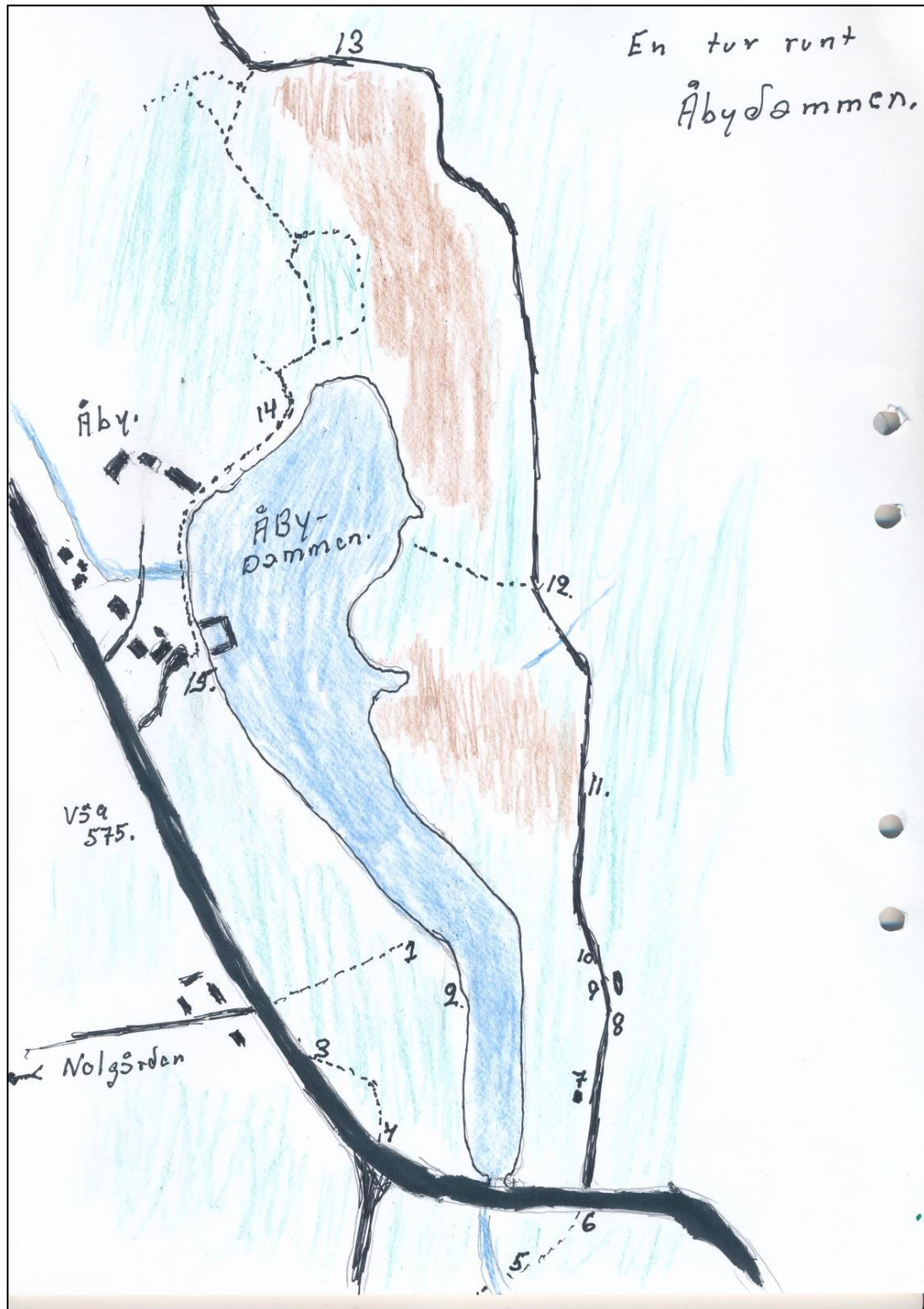
Åke hade bara en anställd person men Åkes fru Viola hjälpte till när det behövdes. De sista åren, när lönsamheten minskade, fick familjen klara sig utan någon anställd. Istället hjälpte sonen Sören till. Minkfarmen lades ner 1975. Det vita huset intill vägen, där maten tillreddes, fanns fortfarande kvar år 2018 men var nästan helt dolt av vegetation. Numera är det rivet.

Viola och Åke Johansson. Fotot tillhör Inga-Lill Zetterlöf.

Vi vandrar vidare

På Sven Almqvists egenritade karta nedan finns siffror utsatta som jag kommer att referera till. Sågverket och minkfarmen låg på var sin sida om Nolgårdsvägen. Vid nr 15 ligger badplatsen. Titta gärna på kartan i början på avsnittet också. Vi ska nu fortsätta till skjutbanan vars väg gick ner mitt för Nolgårdsvägen

Sven Almqvists egenhändigt ritade karta.

Skjutbanan – Finnerödja skytteförening

Finnerödja skytteförening bildades 1908 och tillhörde Skaraborgs skytteförbund. Till föreningsens första styrelse valdes J A Hammarberg från Gatan som ordförande, E Halfwordson till sekreterare och Anders Andersson till kassör. Carl Thor utsågs till skjutbanechef och han var tillsammans med Knut Forsell även skjutinstruktör. I stadgarna kan man läsa att man måste ha fyllt 14 år för att få bli medlem. 1909 var inträdesavgiften 1 krona och årsavgiften lika stor.

Kungörelse.

Till allmänhetens kännedom Kungöres,
att från och med Söndagen den 18 inne-
varande juli och till vidare hvarje Sön-
dag från kl 2 till 8 em, målskjutning
med skarp Amutian äger rum på Finnerödja
Skytteförenings Skjutbana belägen vid
hemmanet Ahna på Kransöparkens Skagers
holm. Under tiden då målskjutning på-
går är på Skjutbanan röd flagga hissad.
Och varnas allmänheten för att under nämnda
dagar och tider beträda Skjutbanan
Finnerödja den 10 juli 1909.
J. A. Hammarberg.
Skytteföreningens Ordf.

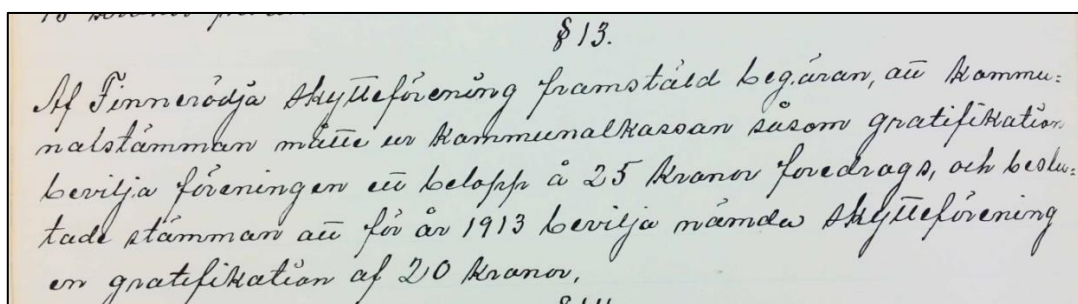
Uppläst i Finnerödja kyrka Söndagen
den 11 juli 1909 af: *P. S. Sundelius*

Under många år lästes en kungörelse om skjuttiderna upp i kyrkan.

Skytteföreningen behövde en egen skjutbana i Finnerödja och redan första året skickade man in en skrivelse till Tivedens revir där man ansökte om att få tillgång till lämplig mark. Dö-
mänverket var generöst nog att låta föreningen avgiftsfritt få disponera mark vid södra änden
av Åbydammen. Villkoret var att föreningen själv bekostade och satte upp ett staket runt

skjutbanan. Det var inte, som man skulle kunna tro, för att utestänga obehöriga människor från skjutbanan, som staketet behövdes utan för att hindra kor och andra djur att komma in på skjutbaneområdet. I början på 1900-talet släpptes korna ut ”på skogen” där de fritt kunde ströva omkring under dagarna och det var bland annat dessa djur som skulle stängas ute. Inte långt från Åbydammen låg torpet Åtorp vars kor ibland sökte sig till området runt den lilla sjön.

När det var klart med var skjutbanan skulle ligga började medlemmarna röja en liten väg från Tivedsvägen ner till sjökanten. Vägen gick ner mittför vägen upp till Nolgården. Nere vid vattnet anlade man en skjutvall från vilken man sköt tvärs över vattnet på avståndet 300 meter. Lite längre söderut anlade man en vall för skjutning på 200 meter. På Svens karta är platserna utmärkta med 1 och 2. På andra sidan sjön byggdes en vall för skjutning på avståndet 100 meter. Intill den första vallen byggde man en liten bod där klubben förvarade sin materiel. Skjutbanan togs i bruk 1909.

Skytteföreningen anhöll om 25 kr i bidrag hos Kommunalstämman för år 1913 men beviljades bara 20 kr. Året därpå höjdes bidraget till 30 kr.

Medlemmar i skytteföreningen. Sittande: Abel Johansson, okänd, Olof Johansson, okänd, Benjamin Gustavsson, Hugo Johansson. Stående: Henning Nilsson, Knut Forsell, Johan Fredrik Carlsson, Carl Thor, G.A. Viktorsson, Ernst Halfwordson, Carl Ahlberg. Foto från Sveriges bygdeband.

Skjutinstruktör Knut Forsell. Okänd fotograf.

I en årsredovisning från 1913 kan man läsa att det varit skjutning varje söndag från 27 april till 21 september. Sammanlagt hade 5 200 protokollförda skott avlossats från skjutavstånden 100, 200 och 300 meter. Det året hade föreningen 62 medlemmar. Medlemsantalet låg ganska konstant runt 60 stycken under flera årtionden.

Medlemmarna i Skytteföreningen var tidiga med att sätta upp en telefonledning mellan skjutplatserna på ena sidan sjön och markörgraven på den andra sidan. Markörgraven fanns vid nr. 9 på kartan. Telefonledningen drogs över sjön på vintern när isen bar. Det var en luftledning och mittemellan skjutplatsen och markörgraven slog man ner en stolpe, på vilken man fäste ledningen, så att den inte skulle släpa i vattnet när sjön var isfri. Vid båda vallarna fanns en telefonplats med ett tak över. När telefonen inte användes förvarades den i boden tillsammans med övrig materiel. Telefonen användes bland annat för att varna om någon obehörig passerade förbi när skjutning pågick.

Här skymtar taket till telefonplatsen vid 200-metersvallen. Foto Sven Almqvist.

Här syns boden där materielen förvarades. Bilden togs i samband med starten av ett av Finntöreloppen. Foto Inez Gribing.

Några av skytteklubbens medlemmar har intagit skjutställning. Fotot tillhör Lena Gribing.

På andra sidan sjön låg markörgraven, ett grävt dike med stensatta "väggar", nr. 9 på kartan. Den är numera igenfylld. I "graven" satt de personer som skulle läsa av skjuttavlorna. Tavlorna hissades upp på ställningar i bakkanten på markörgraven. När markörerna fick tecken om att skjutningen hade upphört reste de sig upp och läste av skjutresultatet. Resultatet meddelades till skyttarna på andra sidan sjön med hjälp av markeringspadar. När det var bom viftade man med spaden fram och tillbaka. För att hålla kostnaderna nere tejpadе man över hålen på skjuttavlorna. På så sätt kunde tavlorna användas flera gånger. Några meter bakom platsen där tavlorna satt låg en vall som fångade upp skott som missades. Några meter vid sidan av markörgraven fanns en liknande bod, som den på andra sidan sjön, för förvaring av materiel.

Skjutvarning

Finnerödja skytteförening anordnar skarpskjutning med gevär på föreningens skjutbana varje söndag fr. o. m. söndagen den 21 aug. 1949 samt enstaka vardagar. Skjutningarna påbörjas kl. 9 fm.

Allmänheten varnas att när **röd** flagga är hissad över **väg** som leder förbi blindering, **icke** passera densamma.

Alla intresserade skyttar, även nybörjare, hälsas välkomna.

Styrelsen.

Annons från 1949.

Det här är det enda som finns kvar efter markörgraven. Nu har en stor gran växt över den bakre väggen på "graven". Platsen är utmärkt med en 9:a på kartan. Foto Lars Karlsson.

Några meter bakom markörgraven låg vällen som fångade upp skott som inte träffade tavlan. Förr var den betydligt högre. Foto Sven Almqvist.

På Svens karta finns en väg inritad till höger om Åbydammen. När det var dags för skjutning spärrades den vägen av med en kätting både norr och söder om markörgraven. På kättingarna hängdes skyltar med texten "Tillträde förbjudet. Skjutning pågår."

För några år sedan fanns fortfarande en av stolparna kvar där kättingen satt fast, nr. 10 på kartan. Nu är den stolpen också borta. Foto Sven Almqvist.

Prisutdelning i Skytteföreningen 1937. Foto Georg Forsell.

*Skytteföreningen 1937. Långt fram sitter två damer. Den vänstra är Brita Forsell.
Foto Georg Forsell.*

En del av skytteklubbens priser. Foto Georg Forsell.

Skyttepriser som Anderstorpsbor erövrat åren 1934, 1936 och 1938. Foto Lena Gribing.

Några av föreningens medlemmar samlade vid skjutbanan i mitten på 1960-talet. Fr. v. Rolf Andersson, Jan Stenlund, Karl Axel Svensson, Lars Gustavsson, Anders Häggstam, Erik Gustavsson och Jan Olsson. Okänd fotograf.

Henry Lindblad berättade för mig att han och många andra barn ofta höll till vid skjutbanan, både när det var skjutning och när banan var avstängd. Under skjutningarna rådde stränga regler för var man fick vistas. När banan var avstängd åkte barnen dit för att plocka tomhylsor. Tomhylsorna kunde man blåsa i och på så sätt få fram toner. Det blev olika toner för olika hylsor och med lite tur kunde man få fram melodier. När Henry blev lite äldre fick han vara med och markera var skotten tog, en stor händelse för honom. Det här var i slutet av 1930-talet och en bit in på 1940-talet.

I slutet på 1950-talet blev det en markant nergång i antalet medlemmar. På årsmötet 1965 bestämdes att man skulle försöka öka intresset för skytteklubben men rekryteringen av medlemmar gick dåligt och klubben förde en alltmer tynande tillvaro. Efter 1966 har det inte gått att få fram några nya uppgifter. Vägen ner till den gamla skjutbanan är nu ett minne blott. Den är helt igenväxt. På väg ner till skjutbanan låg förr en liten transformatorstation på höger sida. Den finns inte heller kvar.

På folkrörelsearkivet i Lidköping finns ett flertal skjutbaneprotokoll bevarade där man kan läsa om de olika medlemmarnas träffsäkerhet.

Vandringen fortsätter

En bit efter det man passerat Nolgårdsvägen går det ner en gammal väg till vänster, nr 3 på kartan. Det är en rest av den gamla vägen mot Tived. En bit in på vägen kommer en krök som kallas för pissekurvan. Jag har inte kunnat få något svar på varför den kallas så.

Gamla Tivedsvägen med "pissekurvan". Foto Lars Karlsson.

Den gamla vägen kommer upp på nya Tivedsvägen vid nr 4 på kartan. Vi fortsätter en liten bit på nya vägen, passerar över ån och är sedan framme vid avtagsvägen (nr 6) ner till den gamla gården Åna (nr 7). Stället kallades också Odells efter en av ägarna. Boningshuset är rivet men ett uthus finns fortfarande kvar.

Det gamla stället Åna eller Odells sett från Tivedsvägen. Foto Sven Almqvist.

Vy över Åna skola 1964. I nerkanten syns ån som rinner mot Åbydammen. Lite till höger om högra bildkanten gick den gamla vägen ner till gården Åna. Där den gamla vägen korsade ån finns fortfarande några rester kvar av bron inne i skogen, nr 5 på kartan. Foto Arne Sjöstedt.

Innan den nya Tivedsvägen blev färdig 1967 gick vägen mot Tived förbi Åna skola (numera riven).

Rester av den gamla bron över ån (nr 5). Foto Sven Almqvist.

Utsikt över södra änden av Åbydammen. Foto från 1964, okänd fotograf.

Åna gård eller Odells. I förgrunden syns bron över ån. Fotot tillhör Marianne Malm.

Detta är vad som återstår av gården Åna 2016. Foto Gunn Sjöstedt.

Vi passerar förbi ödegården och efter ett par hundra meter är vi framme vid resterna av den gamla markörgraven, nr 9. Den gamla skogsbilvägen vi går på har fått ett nytt utseende eller

snarare ny beläggning. Man har kört ut grovt grus för att tunga lastbilar ska kunna köra på vägen. Det var inte särskilt behagligt att gå där.

Den gamla fina skogsbilvägen har moderniserats. Gunn Sjöstedt och Sven Almqvist på vandring runt Åbydammen. Foto Lars Karlsson.

Vi fortsätter ytterligare en bit till nr 11 på kartan. Där ligger en mosse mellan vägen och sjön. På de båda kartorna ser man att det går in en liten vik in i mossen och Sven berättar att i hans ungdom kallades viken för Nola fallsviken. Jag hade hoppats på att få se lite av sjön efter vägen men det är bara från badplatsen och norrut som man ser vattnet. Nästa stopp är vid nr 12. Förr gick en liten körväg ner till Åbydammen här. Det var här som man körde ner på isen, när man fraktade timmer över sjön vintertid. Här börjar också Spångemossen som går fram till den gamla grusgropen. Vi fortsätter förbi avtagsvägen upp mot Abrahamsberg och blir nu varse varför den gamla vägen har förstärkts. Synen vi möts av gav mig en smärre chock vilket kräver en förklaring.

När jag växte upp gick jag ofta på stigarna som ledde fram till grusgropen. På vintrarna åkte jag även skidor förbi där. Jag har inget minne av att det var någon verksamhet där i slutet på 1950-talet och början på 1960-talet men Sven berättade att på 1930-talet var det full fart. Då fanns en råoljemotor som drev en stenkross i gropen. I skogskanten upp mot nuvarande eljusspår stod en bod där verktyg förvarades och lite längre upp fanns en annan bod där arbetarna kunde äta sin matsäck. Boden värmdes upp med hjälp av en plåtkamin som eldades med ved.

För några år sedan skulle jag och min syster Inga-Lill uppleva gamla minnen, så vi vandrade på stigarna som gick från Åbydammen och fram till Solvik där vi bodde. Jag ville gärna se hur det såg ut vid den gamla grusgropen så vi följde stigen som jag gått på som ung. När vi kom fram såg jag ingen grusgrop så jag antog att vi följt fel stig. Vi valde att gå runt så vi kom ut på vägen mot Oljeberget. Från det hållet var jag helt säker på vägen. När vi kom fram till Spångemossen kände jag igen mig men det fanns fortfarande ingen grusgrop. Jag kände mig helt förvirrad en stund innan jag kom på att det var ca 50 år sedan jag var där senast. Eftersom ingen verksamhet hade förekommit där under alla dessa år så hade skogen tagit över och dolt kanterna på den gamla grusgropen.

Detta var synen som mötte oss när jag trodde vi skulle komma fram till en helt igenväxt gammal grusgrop. Foto Gunn Sjöstedt.

Den syn som nu mötte oss var inte en igenväxt gammal grusgrop utan ett jättestort grustag, nr 13. Det var det som blev lite chockartat för mig. Nu förstod vi varför vägen hade förstärkts. Det var grusbilar som skulle fram på den gamla skogsvägen. Kartan som finns på sidan 1 satt på ett träd på sluttningen upp mot elljusspåret. Längst upp står det "täkt", det är den nya grusgropen.

Den nya grusgropen eller täkten som det heter. Foto Gunn Sjöstedt.

Den nya tåkten från ett annat håll. Foto Gunn Sjöstedt.

Efter att ha beskådat det nya grustaget gick vi uppför slänten till elljusspåret, som vi sedan följde en bit fram mot sjön. Strax innan vi kom fram till Åbydammen passerade vi platsen där en gammal idrottsplats hade legat på 1930-talet. Det var några idrottsintresserade ungdomar som hade gjort iordning den för att ha någonstans där de kunde träna friidrott (nr 14). Där kunde man hoppa höjd och längd, kasta spjut, diskus och slungboll och stöta kula. Stigarna användes som löparbanor. Numera finns det inga rester kvar av idrottsplatsen.

Sven Almqvist står mitt i den gamla längdhoppsgropen. Foto Gunn Sjöstedt.

*Full aktivitet vid den gamla idrottsplatsen. Det fanns till och med bänkar för åskådarna.
Okänd fotograf.*

Friidrottsälskande Finnerödjabor vid idrottsplatsen vid Åbydammen. Harry Andersson, Kronjägare Perssons son, Sigurd Fredberg, Nils Almqvist, okänd med ryggen mot kameran, Inge Norell, Olle Almqvist, okänd, Gunhild Nordling, okänd, Alcy Fredberg, okänd, Anna-Lisa Norell. Okänd fotograf.

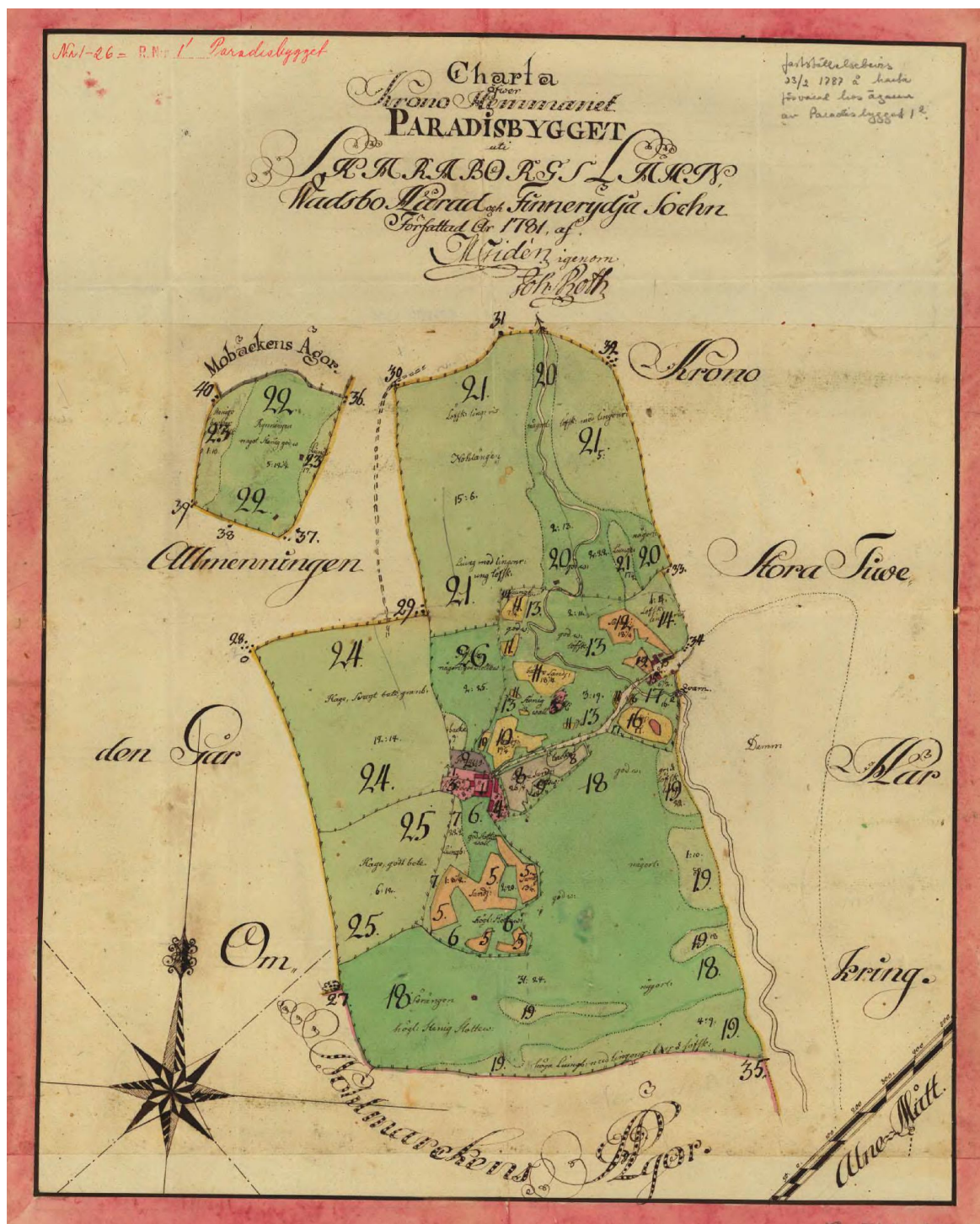
Gammal kvarn

Vid Skagersholmsåns utlopp från Åbydammen låg den gamla kvarnen. Foto Gunn Sjöstedt.

Ett par år efter vandringen med Sven Almqvist fick jag veta att det funnits en kvarn vid Åbydammen. Kvarnen finns inte markerad på Svens karta.

På en gammal karta från 1781 finns en kvarn inritad där ån rinner ut från Åbydammen. Det var en liten enfota kvarn (skvaltkvarn) som hade tillstånd från Skagersholms bruk att utnyttja vattenkraften. Kvarnen bestod bara av ett kvarnstenspar som drevs med ett horisontellt hjul på en vertikal axel. Det finns inga synliga rester kvar av kvarnen och det finns inga uppgifter om när den upphörde.

Karta från 1781. Lantmäterimyndigheternas arkiv akt 18-fin-29a övrigt 1781.

Förstoring av karta på föregående sida. Till vänster om texten Åbydammen står det qvarn.

Dammluckorna vid Åbydammen 2018. Foto Gunn Sjöstedt.